

Türkiye Selçuklu Emiri Celâleddin Karatay ve Antalya Dârü's-Sülehâsı

The Seljuk Emir Jalaluddin Qaratai and the Dârü's-Sülehâ of Antalya

Mahmut DEMİR*

Öz: Doğu Akdeniz'in ve Türkiye'nin uğrak liman şehirlerinden Antalya, Ortaçağ boyunca da bu kimliğiyle ön plana çıkmış, pek çok kültürel ve ekonomik gelişmeye ev sahipliği yapmıştır. Bu minvalde XIII. yüzyıl başlarında dönemin söz sahibi güç merkezlerinden Türkiye Selçuklularının da öncelikli hedeflerinden birisi olmuştur; ilki 1207, diğeri 1216 olmak üzere iki kez arka arkaya fethedilmiştir. Şehir, XIII. yüzyıl sonlarına kadar Selçuklu hâkimiyetinde kalmış ve farklı kültürleri kendi bünyesinde sorunsuz bir biçimde muhafaza etmeyi başarmıştır. Fetih sonrasında Müslüman-Türk hâkimiyetinin ve kültürünün bir parçası olarak Antalya'da Selçuklu Sultanları ve önde gelen Selçuklu Emirleri tarafından birçok sosyal ve dini kurum vücuda getirilmiştir: Camiler, hamamlar ve medreseler vb. Türkiye Selçuklularının II. Gıyaseddin Keyhüsrev'in ölümünden sonra üç oğlu arasında iktidar mücadelesinin yaşandığı ve büyük şehzade II. İzzeddin Keykavus'un tek başına iktidarda bulunduğu süreçte sunduğu hizmetlerle devletin ayakta kalmasına büyük oranda katkı sağlayan Celaleddin Karatay, meydana getirdiği sosyal kurumlar ve bunlara sağladığı zengin vakıfları ile de tanınmaktadır. Kendisinin bu yönü Antalya'da bulunan ve kendi ismiyle anılan bina ile de açıkça ortaya çıkmaktadır. Çalışmamıza konu olan yapı, esas yerinde bulunan kitabesinde Dârü's-Sülehâ olarak anılmaktadır. Bu çalışma kapsamında Celaleddin Karatay kısaca tanıtarak kendisine atfedilen yapının adı ve banisi hakkındaki bilgiler dönemin kaynakları ışığında ortaya konarak, ihtilafli hususlar giderilmeye çalışılacaktır.

Anahtar sözcükler: Antalya, Celaleddin Karatay, II. İzzeddin Keykavus, Dârü's-Sülehâ, Türkiye Selçukluları

Abstract: Antalya was one of the most important port cities of the Eastern Mediterranean and Turkey, which maintained its importance during the Middle Ages and which become the centre of significant cultural and economic developments. For this reason, at the beginning of the 13th century, the city was a target for the Seljuks in Turkey, the dominant power at that time, and the city was conquered twice, first in 1207, and then reconquered in 1216. Until the end of the 13th century, the city remained under the sovereignty of the Seljuks and was a Seljuk city where different cultures intermingled. After the conquest, as a result of Muslim-Turkish rule and culture, many social and religious institutions coalesced and related structures were built by Seljuk sultans and by the leading amirs in Antalya. These structures included buildings such as mosques, baths and madrasahs. After the death of the Seljuk Sultan Kaykhusraw II, there has been a power struggle among his three sons; so when the young prince Izzeddin Keykavus II reigned alone, Jalaluddin Qaratai contributed greatly to the survival of the state through the services he provided. He is also known for the social institutions he founded and the rich foundations he provided for them. His personal features can be clearly understood from the building in Antalya which carries his name. The building that is the subject of this paper is known from its inscription which is preserved in situ, as a Dârü's-Sulehâ. Celaleddin Karatay is briefly introduced in this paper; also the name of the structure which is attributed to him and information concerning the construction is explained from the sources of the period, and some disputed issues are thereby hopefully clarified.

Keywords: Antalya, Jalaluddin Qaratai, 'Izz al-din Kai-ka'us II, Dârü's-Sülehâ, Turkey Seljuks

* Ph.D. Candidate., Akdeniz Uygurlukları Araştırma Enstitüsü, Akdeniz Ortaçağ Araştırmaları Anabilim Dalı, Antalya. mahmutdemir@akdeniz.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-1895-4086>

Giriş

Türkiye'nin Akdeniz kıyısındaki en önemli limanlarından birisi olan Antalya, oldukça köklü bir tarihe sahiptir. Kurulduğu andan itibaren pek çok gücün hâkimiyeti altına giren şehir, XIII. yüzyıl başlarında yükseliş dönemini yaşayarak Akdeniz'e çıkmayı hedefleyen Türkiye Selçukluları tarafından arka arkaya iki kez fethedilmiştir. Şehrin ilk fethi I. Gıyaseddin Keyhüsrev tarafından 5 Mart 1207'de, ikinci kez fethi ise oğlu ve halefi I. İzzeddin Keykavus iktidarında 23 Ocak 1216'da gerçekleşmiştir. Şehir özellikle ikinci fetih sonrasında yerli halka ek olarak Müslüman ahali ile de meskûn edilmiş, ayrıca birçok Türk-İslâm eseriyle bezenmiştir. Selçuklular tarafından Antalya'da inşa edilen eserlerin bir kısmı dönemin Selçuklu Sultanları tarafından, bir kısmı ise önde gelen veya şehirde yöneticilik yapan Selçuklu Emirleri tarafından yaptırılmışlardır. Diğer Selçuklu şehirlerinde ve Antalya'da banisi olarak eserler vücuda getiren Selçuklu Emirleri arasında ise Celaleddin Karatay'ın çok önemli bir yeri vardır. Zira kendisinin banisi ve hayırsever yönü dönemin kaynaklarında özellikle vurgulandığı gibi günümüzde Türkiye'nin pek çok yerinde Celaleddin Karatay'a ait olan veya ona atfedilen eserler bulunmaktadır. Ayrıca kendisinin yaptırdığı bazı kurumların vakfiyeleri de günümüze ulaşabilmiştir.

Celaleddin Karatay'ın kendisine atfedilen bir esere de Antalya'da rastlanmaktadır. Antalya'daki en önemli Türk-İslâm eserlerinden birisi olarak bugün ayakta duran bu bina, Celaleddin Karatay Medresesi olarak bilinmektedir. Söz konusu eserin esas yerinde bulunan inşa kitabesi dönemin Selçuklu Sultanı II. İzzeddin Keykavus'un adını vermekte, lakin banisi olarak Celaleddin Karatay'ın adını zikretmemektedir. Bunun yanında söz konusu kitabede eser *Dârü's-Sülehâ* olarak adlandırılmaktadır. Halk arasında Celaleddin Karatay'a atfedilen eserin gerçekten Celaleddin Karatay'a ait olduğuna dair bazı kayıtlar bulunmaktadır. Bunların en bilineni Celaleddin Karatay'ın Konya'daki meşhur medresesi ve Kayseri'de yaptırdığı hana ait olan vakıf kayıtlarıdır. Ancak buradaki bilgiler Antalya'daki esere dair verilen lokasyon itibarıyla problem yaratmaktadır. Sonraki dönem kayıtları da eseri Celaleddin Karatay'a atfetmekle birlikte mahiyetiyle ilgili farklı bilgiler vererek bilgi karmaşasını arttırmaktadırlar. Ancak Antalya'daki binanın Celaleddin Karatay tarafından yaptırıldığına dair daha az bilinen ve daha net olan bir kayıt daha bulunmaktadır. Söz konusu kayıt Hasan b. Abdülmümin El-Höyî tarafından yazılmış olan "*Gunyetü'l-Kâtib ve Minyetü't-Tâlib*" isimli inşa eserinde zikredilmektedir. Çalışmamız kapsamında Celaleddin Karatay'ın kısa bir biyografisi verilecek, ardından kayıtların verdiği bilgiler ve yorumlar bir bütün halinde değerlendirilerek, günümüzde Celaleddin Karatay Medresesi olarak bilinen binanın mahiyeti ve Celaleddin Karatay'a aidiyeti ortaya konacaktır.

Selçuklu Emiri Celaleddin Karatay

Türkiye Selçuklularının önde gelen emirlerinden Celaleddin Karatay, dönemin en önemli kaynaklarından birini yazmış olan İbn Bibi'nin aktardığına göre Rum kökenli bir köleydi. Yine İbn Bibi'ye göre kendisi köle olmasına rağmen yaratılış itibarıyla bir efendinin ve bir zahidin özelliklerine sahipti (İbn Bibi [tıpkıbasım] 593-594; İbn Bibi II, 125; İbn Bibi [muhtasar] 200). İbn Bibi'nin rivayetiyle birlikte kendisinin kökeni hakkında pek çok farklı görüş ve iddialar bulunmaktadır (Bu konu hakkında bk. Odabaşı 2011, 232; 2012, 49-51; Özdemir 2012, 959-962; Odabaşı 2013a, 579-579). Nitekim Konyalı Hamdizade Abdülkadir (1331, 533), Antalya'da Karatay Mahallesi bulunmasını ve Celaleddin Karatay'ın vakıf kayıtlarında bir *Dârü's-Sülehâ* kaydının varlığını delil göstererek kendisinin aslen Antalyalı olabileceğini veya burasıyla bir bağlantısının bulunabileceğini iddia etmiştir. Ünlü Selçuklu Uzmanı Osman Turan ise Celaleddin Karatay'ın vakfiye kayıtlarındaki bilgilerden hareketle farklı bir yorum yapmaktadır. Ona göre Celaleddin Karatay'ın vakfiyesi tevliyetinin kendisinden sonra kardeşleri Kemaleddin Rumtaş ve Seyfeddin Karasungur'a, daha sonra onların oğullarına, oğullarının soyunun kesil-

mesi üzerine kız kardeşlerinin oğullarına geçmesi şartı, kendisinin uzak bölgelerden getirilmiş bir köleden ziyade kalabalık akrabalarıyla birlikte devlet içerisinde yer almış Anadolu bir Rum olduğunu düşündürmektedir (Turan 2014a, 348-349). Osman Turan'ın dikkat çektiği ikinci yorumun daha isabetli olduğu açıktır. Ayrıca Celaleddin Karatay'ın banisi olduğu Konya'daki medresesinin kitabesinde ve vakfiye metninde isminin Karatay b. Abdullah şeklinde geçmesi de kendisinin gayrimüslim bir aileden olduğunu ortaya koymaktadır (Taneri 1993, 251; Turan 2014a, 348. Konya Celaleddin Karatay Medresesi'nin kitabesi için bk. Konyalı 1964, 850; Duran 2001, 54-55).

Celaleddin Karatay, Türkiye Selçuklu Devleti içerisinde ulaştığı kudret yanında toplum tarafından sevilmesiyle de ön plana çıkan bir devlet adamıdır. Nitekim İbn Bibi kendisini edebi bir şekilde “*seçkinler zümresinin önde geleni, zahidler ve abidler göğünün güneşi, devrinin bir tanesi, iyilik yapmada, doğru ve dürüstlüğü öne çıkarma çabaları her zaman anılacak olan büyük emir*” olarak zikretmektedir (İbn Bibi [tıpkıbasım] 226; İbn Bibi I, 244; İbn Bibi [muhtasar] 75). Bunun yanında Celaleddin Karatay, dönemin en önemli kaynakları tarafından “*Veliyullah fi'l-arz* (Yeryüzünde Allah'ın Seçkin Kulu)” olarak da anılmaktadır (İbn Bibi [tıpkıbasım] 569; İbn Bibi II, 103; Aksarayî *müsameretü'l-ahbar* 28; Turan 1971, 465). Diğer bir önemli Selçuklu Emiri olan Mübarizeddin Ertokuş'un vakfiyesinde ise Celaleddin Karatay'ın “*El-Emirü'r-Rabbani Es-Sa'idü'l-Mahrum Celaleddin Kararay b. Abdullah*” şeklinde geçtiği görülür (Odabaşı 2011, 233; Turan 2014b, 343). Öte yandan muahhar kaynaklardan Müneccimbaşı'nda kendisi “*Emirü'l-Velî*” ve “*Veliyyü'l-Ümera*” şeklinde zikredilmektedir (Müneccimbaşı *câmiü'd-düvel* II, 84-85). Burada kendisi için kullanılan unvanlar Celaleddin Karatay'ın Selçuklular nezdinde ne konumda bulunduğunu açıkça göstermektedirler.

Celaleddin Karatay gulam kökenli bir devlet adamı olarak Selçuklu devleti içerisinde üst düzey görevlerde bulunmuştur. Ölüm tarihi bilinmesine karşın, doğum tarihine ilişkin her hangi bir veri bulunmamaktadır. Sadece ölüm tarihi ve Selçukluların hizmetine girişi üzerinden tahminden öteye varmayan yorumlar yapılabilmektedir. Bununla birlikte Selçukluların hizmetine ne zaman girdiği de tartışmalıdır. C. Cahen (2002², 233), Celaleddin Karatay'ın muhtemelen I. İzzeddin Keykavus (1211-1220) iktidarında devletin hizmetine girdiğini ancak bu durumun I. Alaeddin Keykubat (1220-1237) zamanında gerçekleşmesinin daha kuvvetli olduğunu düşünmektedir. O. Turan (2014a, 351-354) da aynı görüşü öne sürmekle birlikte Celaleddin Karatay'ın I. Alaeddin Keykubat'ın çok yakınında bulunarak uzun yıllar kendisine hizmet ettiğini ifade etmektedir.

Kişisel özellikleri sayesinde devlet içerisinde hızla yükselen Celaleddin Karatay, özellikle I. Alaeddin Keykubat zamanında önde gelen bir Selçuklu emiri olmuştur (Odabaşı 2013a, 575-576). I. Alaeddin Keykubat'ın ölümünü takiben, özellikle de onun halefi II. Gıyaseddin Keyhüsrev zamanında 1243'te yaşanan Köseadağ bozgunu sonrasında devletin içinde bulunduğu karışık dönemde, Celaleddin Karatay gerek kişisel gücü gerekse de yüksek ahlakî özellikleri ile Selçuklu iktidarının ayakta durabilmesine katkı sağlamıştır (Kaymaz 2011, 173; Turan 2014a, 347).

Celaleddin Karatay, Türkiye Selçuklu Devleti içerisinde Emir-i Devât, Emir-i Taştane, Hazinedar-ı Hass, Naiblik ve Atabeylik gibi önemli görevlerde bulunmuştur. Kendisinin Türkiye Selçuklu devlet mekanizması içerisinde en kudretli konuma gelişi ise II. İzzeddin Keykavus'un iktidar yıllarına tekabül etmektedir (Odabaşı 2012, 51-52; 2013a, 579; Vryonis 2016, 100). Kaynaklarda kendisinin ilk görevi olarak I. Alaeddin Keykubat döneminde Taştane Emirliği'ni icra ettiğine dair bilgiler bulunmaktadır (İbn Bibi I, 312-313; İbn Bibi [muhtasar] 96-97; Yazıcızade *selçukname* 365-366; Merçil 1999, 55-59). Tüm iktidarı boyunca I. Alaeddin Keykubat'ın maiyetinde olan Celaleddin Karatay, sultanın ölümü sırasında da en yakınında bulunan emirlerden birisiydi (İbn Bibi I, 456-457; İbn Bibi [muhtasar] 152; Yazıcızade

selçukname 529). Ancak sultanın vefat ettiği ve yerine büyük oğlu Gıyaseddin Keyhüsrev'in tahta çıktığı dönemde Celaleddin Karatay devlet mekanizmasındaki yerini geçici olarak kaybetmiştir. Devlet içerisinde önemli bir güç elde eden Sadeddin Köpek, birçok kudretli emirle birlikte Celaleddin Karatay'ı da hükümdarın yanından ve saraydan uzaklaştırmıştır. Ancak II. Gıyaseddin Keyhüsrev tarafından iktidar için tehdit oluşturduğu anlaşılan Sadeddin Köpek ortadan kaldırıldıktan sonra, Celaleddin Karatay çekilmeye mecbur bırakıldığı cami köşesinden çağrılarak gönlü alınmıştır (Özdemir (2012, 264) Celaleddin Karatay'ın siyasi olarak devletin karışık halde bulunduğu devirde Antalya'ya çekilmiş olmasının ihtimal dâhilinde olduğunu belirtmektedir). Ayrıca kendisine eski görevi Taşhane Emirliği'ne ek olarak Hazine-i Has işleri de tevdi edilmiştir (İbn Bibi [tıpkıbasım] 482; İbn Bibi II, 36; [muhtasar] 161; Yazıcızade *selçukname* 546; Müneccimbaşı *câmiü'd-düvel* II, 77).

Türkiye Selçuklu Sultanı II. Gıyaseddin Keyhüsrev zamanında Selçukluların önemli emirlerinden birisi olmayı tekrar başaran Celaleddin Karatay'ın devletin Babai Ayaklanması'yla uğraştığı sırada sultanla birlikte Antalya'da bulunduğu dair bir kayıt bulunmaktadır. Elvan Çelebi'nin Menakıbu'l-Kudsiyye isimli eserindeki bu kayda göre isyan bastırıldıktan sonra asilerin 600 tanesi cezalandırılmak üzere Sultan II. Gıyaseddin Keyhüsrev'in huzuruna Antalya'ya getirilmişlerdir. Sultan tarafından haklarında idam hükmü verilmesine rağmen araya Celaleddin Karatay'ın girmesiyle infaz gerçekleşmemiştir (Elvan Çelebi *menâkıbü'l-kudsiyye* 153-154). Celaleddin Karatay'ın yanında kardeşleri Seyfeddin Karasungur ve Kemaleddin Rumtaş da devletin önemli emirleri arasında yer almışlardır (Vryonis 2016, 96). Hatta Anonim Selçukname'de Celaleddin Karatay'ın kardeşlerinden Kemaleddin Rumtaş'ın II. Gıyaseddin'in Moğollara karşı yenilgiye uğradığı Köseadağ Savaşı sırasında 1243 yılında öldürüldüğü bilgisi bulunmaktadır (Anonim *selçukname* 43). Öteki kardeşi Seyfeddin Karasungur'un ise Denizli'de valilik yaptığı düşünülmekte ve bölgede banisi olduğu eserler bulunmaktadır. Aynı şekilde kendisinin Rükneddin Kılıçarslan'ın yakın kölelerinden olduğu da ifade edilmektedir (Odabaşı 2012, 44; Beyazıt 2017).

Celaleddin Karatay, Sultan II. Gıyaseddin Keyhüsrev'in ölümünden sonra da devlet içerisindeki konumunu korumuştur. Ayrıca diğer Selçuklu emirleriyle birlikte merhum sultanın üç oğlu arasından en büyükleri İzzeddin Keykavus'un tahta çıkarılmasında önemli bir rol oynamıştır (İbn Bibi [tıpkıbasım] 548-550; İbn Bibi II, 89; İbn Bibi [muhtasar] 186; Turan 1971, 458-459). İlerleyen süreçte Celaleddin Karatay'ın konumu daha da güçlenmiş kendisine Türkiye Selçuklu Sultanı II. İzzeddin Keykavus tarafından Taşhane Emirliği ve Hazine-i Has görevlerine ek olarak niyabet (naiblik) yetkisi de tevdi edilmiştir (İbn Bibi [tıpkıbasım] 549; İbn Bibi II, 103). Ancak büyük şehzade olarak tek başına tahta çıkarılan II. İzzeddin Keykavus'un iktidarı pek uzun sürmemiştir. Diğer Selçuklu emirlerinin de etkisiyle şehzadeler arasında iktidar mücadelesinin başlaması devleti zor bir duruma sürüklemiştir. Bu aşamada da Celaleddin Karatay ve önemli Selçuklu emirleri tarafından üç şehzadenin aynı anda tahta çıkarılması kararlaştırılmıştır. Selçuklu tarihinde benzeri görülmemiş bu uygulamadan dolayı bu döneme “*Üç Kardeş Dönemi*” adı verilmektedir. Bu uygulama gerek Türkiye Selçukluları gerekse de Türk veraset geleneği adına oldukça önemli bir örnek teşkil etmektedir. Bu şekilde şehzadeler arasındaki iktidar mücadelesi kısa süreliğine de olsa yatıştırılmıştır (Bu devir hakkında ayrıntılı bilgi için bk. Turan 1971, 466-473; Bal 2004; Ekici 2005). Kaynaklarda II. Gıyaseddin Keyhüsrev'in üç oğlunun müşterek olarak tahta çıkışının Celaleddin Karatay'ın fikri olduğu, onun diğer devlet adamlarını da ikna ederek üç şehzade adına sikke darp ettirip, hutbe okuttuğu belirtilmektedir (Aksarayî *müsameretü'l-ahbar* 28; Anonim *selçukname* 44-45; Nigidî *el-veledü's-şefik* 537; Turan 1971, 466-472; Kaymaz 2011, 134-135). Bu olay öncesinde sadece II. İzzeddin Keykavus'un atabeyi olan Celaleddin Karatay h. 647 (1249-1250) tarihiyle birlikte üç şehzadenin de atabeyi olmuştur. Hayatta kaldığı süre boyunca da üç kardeş arasında herhangi bir çatışma

ve kargaşa yaşanmasını engellemeyi başarmıştır (Turan 2014a, 362-364; Bayram 2016, 69).

Üç Selçuklu şehzadesinin müşterek olarak tahta çıkmasıyla başlayan dönem, Celaleddin Karatay ve bazı Selçuklu emirlerinin de katkısıyla devletin ayakta durmayı başardığı bir dönem olmuştur. Ancak bu dönem de uzun sürmemiştir. Zira devletin en önemli emiri Celaleddin Karatay, h. 652/m. 1254 yılında Kayseri'de vefat etmiş ve Konya'ya getirilerek kendi medresesine defnedilmiştir (Anonim *selçukname* 45; Odabaşı 2011, 233; 2013a, 588; Turan 2014a, 368-369). Kendisinin öldüğü sıralarda Konya'da Moğol elçilerinin bulunduğu ve Sultan II. İzzeddin Keykavus'u tabiiyet bildirmek üzere Büyük Moğol Hanı Mönge'nin huzuruna götürmek amacıyla geldikleri görülmektedir. Nitekim Sultan II. İzzeddin Keykavus, atabeyi Celaleddin Karatay'ın ölmesini ve ülkesinde karmaşa yaşanması endişesini gerekçe göstererek kendisinin yerine en küçük kardeşi Alaeddin Keykubat'ı Moğol Hanı'nın huzuruna göndermiştir (Abû'l-Farac *tarih* II, 559-560; Abû'l-Farac *muhtasar* 26). Ancak sultanın endişesi gerçekleşmiş, Celaleddin Karatay'ın ölümüyle birlikte tesis ettiği düzen de bozulmuştur. Kendisinin vefatını müteakiben Sultan II. İzzeddin Keykavus ile diğer kardeşi Rükneddin Kılıçarslan arasında iktidar mücadelesi ortaya çıkmıştır (Turan 1971, 473-474; Özdemir 2012, 969). Kardeşler arasındaki iktidar mücadelesi ile birlikte de Anadolu'daki Moğol tahakkümü iyiden iyiye artmıştır (Turan 2014a, 373).

Selçuklu Emiri Celaleddin Karatay, ulaştığı siyasi ve maddi kudret yanında mütevazı, cömert ve iyiliksever kişiliğiyle de ön plana çıkmaktadır. Kaynaklar kendisinin mütevazılığına ve iyilikseverliğine özellikle işaret etmektedirler (Aksarayî *müsâmeretü'l-ahbâr* 28; Eflâkî *menakıb* 212). İbn Bibi ise abartılı bir şekilde Celaleddin Karatay'ın Anadolu'da mescit, medrese, hankah ve han gibi eserler yaptırmadığı yer kalmadığını belirtmektedir (İbn Bibi [tıpkıbasım] 594; İbn Bibi II, 125). Bu bilgi abartılı olsa bile kendisinin hayırseverlik ve banilik yönüne vurgu yaptığı için önemlidir. Bugün Anadolu'nun farklı yerlerinde Celaleddin Karatay'a ait olduğu bilinen veya kendisine atfedilen eserler bulunmaktadır. Hatta kendisinin meşhur mutasavvıf Şihabeddin Sühreverdî'nin Bağdat'taki türbesini de yaptırdığı nakledilmektedir (Anonim *selçukname* 45; Cahen 2002², 215). Öte yandan Celaleddin Karatay'ın banisi olduğu eserleri ayakta tutmak için kurduğu vakıflar da oldukça dikkat çekicidir. Kendisi kayıtlardan da anlaşıldığı üzere Kayseri-Suriye güzergâhında bir han, Konya'da bir cami, zaviye ve medrese yaptırmıştır. Bu vakıflarının bazılarında kardeşleri Kemaleddin Rumtaş ve Seyfeddin Karasungur'u da görevlendirmiştir. Sayılan eserler dışında Celaleddin Karatay tarafından bir Darü's-Sülehâ da inşa edilmiştir. Bu eserlerin ayakta kalıp işlemesi için oluşturduğu vakıflar Celaleddin Karatay'ın zenginliğini gösterdiği gibi onun İslam geleneğine olan bağlılığını da ortaya koymaktadır (Cahen 2002², 236).

Antalya Darü's-Sülehâsı

Celaleddin Karatay'ın Selçuklu coğrafyasında pek çok yerde yaptırdığı eserler bulunduğu bilinmektedir. Bunlardan birisi de günümüzde Antalya'da kendi ismiyle anılan ve Celaleddin Karatay Medresesi olarak bilinen binadır. Söz konusu bina günümüzde Antalya Kaleiçi'nde, Selçuklu Mahallesi'nde Karadayı Sokak üzerinde bulunmaktadır (Kültür Envanteri 34). Günümüzde medrese olarak anılan binanın mahiyeti hakkında farklı görüşler vardır. Literatür incelendiğinde farklı dönemlere ait kayıtlarda ve binayı değerlendiren uzmanların görüşlerinde eserin Karatay Camii, Karatay Mescidi, Karatay Medresesi ve Karatay Hankahı gibi farklı isimlerle anıldığı görülmektedir. Bina için zikredilen bu tanımlar dışında, esas yerinde bulunan yapı kitabesi de eser için Darü's-Süleha ismini vermektedir. Kitabenin Arapça metni ve tercümesi şöyledir:

1. Yalnızca ona güvenirim.
2. Bismillâhirrahmânirrahîm,
3. Bu mübarek Dârü's-Sülehâ'nın yapımı,
4. Efendimiz, Yüce Sultan, Ulu Şahlar Şahı,
5. Allah'ın Yeryüzündeki Gölgesi, Milletlerin Efendisi,
6. Arap ve Acem Sultanlarının Sultanı,
7. Dünya ve Dinin Şerefi, İslam ve Müslümanların Yardımcısı,
8. Fethin Babası, Keykubad'ın oğlu Keyhüsrev'in oğlu Keykavus,
9. Halifenin Varlığının Delili iktidarında 648 senesi aylarında tamamlandı.

- 1- و به ثقتي
- 2- بسم الله الرحمن الرحيم
- 3- تمت عمارة دار الصلحاء المباركة في دولة
- 4- مولانا السلطان الأعظم شاهنشاه
- 5- المعظم ظل الله في العالم مالك رقاب
- 6- الأمم سلطان سلاطين العرب و العجم عز
- 7- الدنيا و الدين غياث الإسلام و المسلمين أبو
- 8- الفتح كيكافوس بن كيكسرو بن كيقباد
- 9- برهان أمير المؤمنين في شهور سنة ثمان و أربعين و ستمائة

(Yılmaz & Tuzcu 2010, 186-187. Celaleddin Karatay Darü's-Sülehâsı'nın kitabesi pek çok araştırmacı tarafından görülüp kaydedilmiştir. Ancak tam ve eksiksiz metni ile çevirisi Leyla Yılmaz ve Kemal Tuzcu'nun çalışmasıyla ortaya konmuştur. Kitabe metnine değinen diğer yayınlar için bk. Erten 1340-1338, 54; 1940, 57; Riefstahl 1941, 71; Combe, Sauvaget & Wiet 1941-1942; Yılmaz 2002, 134; Lanckoroński 2005, 28 dn. 1).

Binanın esas yerindeki yapı kitabesinde görüldüğü gibi söz konusu bina aslında bir Darü's-Sülehâ'dır. Salihler Evi olarak çevrilebilecek olan bu tabir içinde eğitim-öğretim faaliyetlerinin de icra edildiği, daha çok tasavvuf erbabına hizmet veren çok amaçlı bir İslamî kurum olarak düşünülebilir. Bu Selçuklu eserinin kitabesi binanın türünü belirtmekle birlikte banisinin adını zikretmemektedir. Öte yandan kitabede genel kaideler gereği dönemin Selçuklu Sultanı II. İzzeddin Keykavus'un adı ve unvanları bulunmaktadır. Kitabenin taşıdığı hicri 648/m. 1250-1251 yılı ise II. İzzeddin Keykavus'un tek başına hüküm sürdüğü dönem dâhilindedir (Antalya şehrinde Türkiye Selçuklu Sultanı II. İzzeddin Keykavus'un iktidarına tarihlenen üç adet kitabe bulunmaktadır. Bunların ilki günümüzde Ahi Yusuf Camii olarak bilinen binanın hazire kısmında bulunan h. 647/1249-1250 tarihli cami kitabesi, ikincisi yine Ahi Yusuf Camii'nin dış cephesinde bulunan ve Sema Yazar Çeşmesi olarak bilinen çeşme üzerindedir. Üçüncü kitabe ise Celaleddin Karatay Medresesi olarak bilinen yapının üzerinde bulunmaktadır. Bu üç kitabe II. İzzeddin Keykavus iktidarında Antalya'da gerçekleştirilen imar faaliyetlerini ve dolayısıyla şehre verilen önemi ortaya koymaktadır [Demir 2017, 34-35]).

Söz konusu eser farklı dönemlerde Antalya'ya gelen seyyah ve araştırmacıların çalışmalarına da konu olmuştur. Ancak binayı görenlerin yaptığı farklı yorum-tespitler ve sonraki devirlere ait kayıtlar binanın mahiyetini tartışmalı hale getirmektedir. Osmanlılar dönemine ait h. 937, m. 1530-1531 tarihli icmal defterindeki kayıtlara bakıldığında söz konusu eserin Karatay Mescidi olarak kayıtlı olduğu görülmektedir (Armağan 2004, 16-17; 2006, 103). Aynı şekilde h. 1015/m. 1606-1607 tarihli maliyeden müdevver defterde de bina Karatay Mescidi olarak kayıtlıdır (Yılmaz & Tuzcu 2010, 188).

1671'de Antalya'ya gelen ünlü seyyah Evliya Çelebi (*seyahatname* 9/1, 313), burada Karadayı Camii adında bir cami bulunduğunu ve oldukça aydınlık olduğunu belirtmektedir. Kendisinin bahsettiği eser hiç şüphesiz medrese olarak bilinen Darü's-Sülehâ'dır. Ünlü araştırmacı Lanckoroński (2005, 27-29) de söz konusu eseri ele almış ve medrese olarak andığı binanın Antalya'da İslam hâkimiyetinin en parlak döneminden kalan bir iz olduğunu, harap olmasına rağmen etrafındaki evlerle tezat oluşturduğunu belirtmektedir. Diğer bir araştırmacı olan Rudolf M. Riefstahl (1941, 40) ise, eseri Karatay Camii olarak adlandırmıştır. Ayrıca kitabesinde adının

geçmemesine rağmen Karatay ismiyle anılmasından ötürü banisinin Celaleddin Karatay olması gerektiğini belirtmiştir. Binayı inceleyen Süleyman Fikri Erten (1340-1338, 54-55) de şekilsel özellikleri hakkında bilgi verdikten sonra bazı tespitlerde bulunmuştur. Kendisi binanın orjinal yapısını yitirdiğini, sonradan araya eklenen bir duvar ve mihrap ile camiye dönüştürüldüğünü ifade etmiştir. Anadolu Medreseleri isimli eserinde bu binayı ele alan Abdullah Kuran da burasının sonradan eyvanları arasına yapılan duvarla camiye dönüştürüldüğünü, asıl yapısı incelendiğinde ise medrese olarak inşa edildiğini belirtmektedir (Kuran 1969, 82. Binanın şekilsel özellikleri için ayrıca bk. Uğur & Koman 1940, 37-40; Yılmaz 2002, 56-65; Sönmez 2009, 205-209; Doğan 2012, 45-50). Leyla Yılmaz'a (2002, 64) göre ise binanın şimdiki hali ve yapısal özellikleri esas yapısının anlaşılmasına imkân vermemektedir.

Burada ele aldığımız bina ile ilişkilendirilen ve Selçuklu dönemine ait olan kayıtlar da bulunmaktadır. Bunlardan ilki 1253 tarihinde hazırlanan ve Celaleddin Karatay'ın Konya'da kendi ismiyle anılan medresesine ait vakfiyeleridir (Celaleddin Karatay'ın vakfiyeleri metin ve içerik bakımından da en önemli Selçuklu Devri vakıflarındandır. Hazırlandıkları dönem Anadolu ve Selçuklu Devleti ile ilgili pek çok bilgi içeren bu vakfiyeler yayınlanmış ve çeşitli çalışmalara konu olmuştur. Vakfiyeler hakkında ayrıntılı bilgi için bk. Uğur & Koman 1940; Odabaşı 2012; 2013a, 575-602; 2013b, 221-240; 2013c, 118-119; Turan 2014a, 347-503). Konya Celaleddin Karatay Medresesi hakkında ayrıca bk. Uğur & Koman 1940, 40 vd.; Akok 1969, 5-28; Mülâyim 2001, 475-476). Bu vakfiye kaydında Celaleddin Karatay tarafından yaptırılan bir Darü's-Süleha'ya ait bilgi bulunmaktadır. Buradaki kayıt Konya'da bulunan Celaleddin Karatay Medresesi'nin yıkılması ve tamirinin mümkün olmaması durumunda, vakıf gelirlerinin Antalya yolu üzerinde ve kale dışında bulunan Darü's-Süleha'ya ve kervansarayaya devredilmesi ile ilgilidir (Turan 2014a, 404). Buradaki bilgi başta Osman Turan olmak üzere diğer araştırmacılar tarafından doğrudan Antalya'daki Celaleddin Karatay Medresesi olarak bilinen bina ile ilişkilendirilmiştir. Ancak görüldüğü gibi kaydın verdiği lokasyon bugün Antalya Kaleiçi'nde bulunan bina ile uyuşmamaktadır. Öte yandan bu binanın kitabesinde Darü's-Süleha olarak isimlendirilmesi ve Celaleddin Karatay'a ait bir bina olarak düşünülmesi bu vakfiyedeki kayıt ile paraleldir. Ancak bize göre vakfiye kaydının verdiği bilgi şüpheyle karşılanmalıdır. Zira bu kaydın Antalya yolu üzerinde ve kale dışında yani Antalya-Konya yol güzergâhında yine Celaleddin Karatay tarafından yaptırılmış, ancak günümüze ulaşmamış başka bir Darü's-Süleha'ya işaret ediyor olması ihtimal dâhilindedir. Vakfiyede verilen bilgiyi Leyla Yılmaz (2002, 65) da şüpheyle karşılamıştır. Ayrıca günümüzdeki portalın sur dışında bugün ayakta olmayan başka bir esere ait olmasının ve söz konusu binanın yıkılmasıyla da bu portalın şimdiki yerine sonradan taşınmasının ihtimal dâhilinde bulunduğunu belirtmiştir.

Ünlü Selçuklu uzmanı Osman Turan, Antalya'daki eserin Celaleddin Karatay'a ait olduğuna başka deliller de göstermektedir. Buna göre üzerindeki kitabe banisinin adını zikretmese de Karatay Hanı'nda olduğu gibi bir tevazu göstergesi olarak baninin yani Celaleddin Karatay'ın adı burada zikredilmemiştir. Binanın halk arasında Karatay adıyla anılması da banisinin Celaleddin Karatay olduğunu ispatlamaktadır (Turan 2014a, 404). Nitekim kaynakların Celaleddin Karatay'ın mütevazı kişiliğine açık bir şekilde vurgu yapması kitabede bani olarak neden isminin zikredilmediğini izah etmektedir. Osman Turan'ın (2014a, 370-371) kendisi de Celaleddin Karatay'ın Konya'daki medresesi hariç hiçbir eserinde zahidlik ve tevazu işareti olarak kitabelerde kendisini zikretmediğini belirtmektedir. Medrese vakfiyesinin Darü's-Süleha'ya devredilirken onun şartlarına göre devredilmesinin zikredilmesi ise söz konusu Darü's-Süleha'nın da bir vakfiyesi olduğunu göstermektedir. Ancak problemi kuvvetle muhtemel olarak çözecek olan bu vakfiye tespit edilememiştir (Turan 2014a, 404-405).

Buraya kadar zikredilen eserler ve kayıtlar dışında yine Selçuklu devrine ait olan ve Antalya'daki binanın Celaleddin Karatay'a ait olduğuna açık şekilde işaret eden bir kaynak daha

bulunmaktadır. Bu kaynak Hasan b. Abdülmü'min el-Hôyi tarafından XIII. Yüzyıl sonlarında kaleme alınan Gunyetü'l-Kâtib ve Münüyetü't-Tâlib isimli inşa eseridir. Eserin Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Fatih Kitaplığı 5406 numarada kayıtlı yazma nüshasının ilk sayfası olan 72a varağının sağ derkenarında; “*Emir Celâleddin Karatay Hankâhî'nin sofası Antalya mahrusasındadır. Bu kelimeleri yazan kâtibin yalınayak adımlarıyla uzunluğu 48 adımdır, eni ise 30 adımdır*” notu bulunmaktadır (El-Hôyi *gunyetü'l-kâtib* 72a; El-Hôyi *gunyetü'l-kâtib* (Türkçe tercüme) 62). Bu kaydın Antalya Kaleiçi'ndeki Darü's-Süleha'ya işaret ettiği açıktır. Buradaki bilgi binanın Celaleddin Karatay tarafından yaptırılmış bir eser olmasına işaret ettiği gibi hankah ismini vererek binanın mahiyeti tartışmalarını da sürdürmektedir. Ancak yukarıda bahsettiğimiz gibi kitabesinde Darü's-Süleha olarak anılan binanın dini-tasavvufi mahiyette bir bina olması kuvvetle muhtemeldir. Bu cümleden olarak Osman Turan (2014a, 404), Antalya'daki Darü's-Süleha'nın bir zaviye veya imaretten ibaret olduğunu belirtmektedir. Aynı şekilde Zehra Odabaşı (2011, 234) da bu Darü's-Süleha'nın bir çeşit zaviye ve hankah olabileceği yorumunu yapmaktadır. Farklı isimler vermekle birlikte kaynak ve kayıtların vurguladığı ortak nokta Antalya Darü's-Sülehası'nın dini-tasavvufi bir eser olduğuna işaret etmeleridir. Kaynakların Celaleddin Karatay'ın zahid ve sufi meşrebine özellikle temas etmeleri ve sufilere olan desteğini vurgulamaları da Antalya'daki Darü's-Süleha'nın tasavvuf erbabı için yaptırılmış bir hayır eseri olabileceği gerçeğini desteklemektedir (Kaynakların Celaleddin Karatay'ın zahid meşrebi ve sufilere ilgisi hakkında verdikleri bilgiler için ayrıca bk. İbn Bibi [tıpkıbasım] 594; İbn Bibi II, 125; Abû'l-Farac *tarih* II, 549). Celaleddin Karatay'ın ünlü mutasavvıf Şehabeddin Sühreverdî'ye gönüllü olarak intisab etmesi de kendisinin sufi yönünü ortaya koymaktadır (Odabaşı 2011, 232-233).

Hasan b. Abdülmü'min el-Hôyi'nin kaydıyla da birlikte Antalya'daki Darü's-Süleha'nın Selçuklu Emiri Celaleddin Karatay tarafından yaptırıldığı ortaya çıkmaktadır. Dönemin kaynağı olan İbn Bibi'nin Celaleddin Karatay'ın ülkede eser yaptırmadığı yer kalmadığını belirtmesi de Antalya'daki Darü's-Süleha'nın onun tarafından yaptırılmış olduğu gerçeğini kuvvetlendiren bir bilgidir.

Antalya Darü's-Sülehası'nın mahiyeti ve banisi hakkındaki tespitlerimiz yanında pek bilinmeyen bir özelliğine de değinilmesi gerekmektedir. Bu özellik an itibarıyla binanın içerisinde bulunan mihrapla ilgili önemli bir ayrıntıdır. Söz konusu mihrabın üzerinde Arapça bir yazı görülmektedir. Ayrıca eski fotoğraflarda mihrabın yazı bulunan kısmının boyalı olduğu da anlaşılmaktadır. Yapıyı konu alan çalışmalar binanın inşa kitabesini ele almış, ancak mihrap üzerindeki bu yazıya pek temas etmemişlerdir. Yalnızca Kemal Turfan 1955 yılında gerçekleştirdiği eski eser tescil çalışmaları sırasında mihraptaki yazıyı dikkate almış, ancak orada yazılı olan ayet-i kerimenin sadece baş kısmından ve sonundan birkaç kelimeyi eserine kaydetmiştir (Fiş No: 45). Ömür Bakırer (2000, 168-169) de Anadolu mihraplarını konu edinen çalışmasında mihrabın şekilsel özelliklerini ayrıntılı olarak ele almış, üzerindeki yazıya dikkat çekerek sadece harflerin tek tek seçilebilmesine rağmen tamamının okunamadığını belirtmiştir. Ancak mihrabın şimdiki hali ve eski fotoğrafları incelendiğinde, ayrıca Kemal Turfan'ın eksik kaydı dikkate alındığında üzerinde Kur'an-ı Kerim'in Tevbe Suresi'nin 18. ayet-i kerimesinin yazılı olduğu görülmektedir. Ayet-i kerime şöyledir:

إِنَّمَا يَعْمُرُ مَسَاجِدَ اللَّهِ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَأَقَامَ الصَّلَاةَ وَآتَى الزَّكَاةَ وَلَمْ يَحْشَأْ إِلَّا اللَّهَ فَعَسَىٰ أُولَٰئِكَ أَنْ يَكُونُوا مِنَ الْمُهْتَدِينَ

Innemâ ya'müru mesâcidellâhi men âmene billâhi vel yevmil âhiri ve ekâmes salâte ve âtez zekâte ve lem yahşe illallâhe fe asâ ülâike en yekûnû minel muhtedîn.

Allah'ın mescitlerini ancak Allah'a ve ahiret gününe inanan, namazı dosdoğru kılan, zekâtı veren ve Allah'tan başkasından korkmayan kimseler imar ederler. İşte

doğru yola ermişlerden olmaları umulanlar bunlardır.

Sonuç

Döneme ve sonraki devirlere ait kaynak ve belgelerdeki bilgilerle mahiyeti tartışmalı hale gelen, ayrıca günümüzde Celaleddin Karatay Medresesi olarak bilinen binanın üzerindeki kitabeden bir Dârü's-Sülehâ olduğu anlaşılmaktadır. Ancak esas yerindeki inşa kitabesinin kaynak değeri burada zikredilen kayıtlardan daha kayda değer olduğu için, söz konusu binanın bir Dârü's-Sülehâ olarak tanımlanması daha doğru olacaktır. Zira söz konusu bina bir medrese olarak kurulmuş olsaydı kuvvetle muhtemel Antalya Atabey Armağanşah Medresesi veya pek çok örnekte olduğu gibi kitabesinde medrese olarak anılacaktı. Kayıtlar binanın mahiyetini kesin olarak aydınlatamadığı gibi banisi hakkında da net bir bilgi vermemektedirler. Ancak tüm kaynak ve kayıtların verileri birlikte değerlendirildiğinde, ayrıca Celaleddin Karatay'ın kişiliği ile ilgili bilgiler yanında Hasan b. Abdülmü'min el-Hôyî'nin kaydı dikkate alındığında bu Dârü's-Sülehâ'nın banisinin de Celaleddin Karatay olması gerektiği ortaya çıkmaktadır. En nihayetinde günümüzde Celaleddin Karatay Medresesi olarak bilinen bu binanın Antalya Celaleddin Karatay Darü's-Sülehâsı olarak anılması ortaya konulan veriler ışığında daha doğru olacaktır.

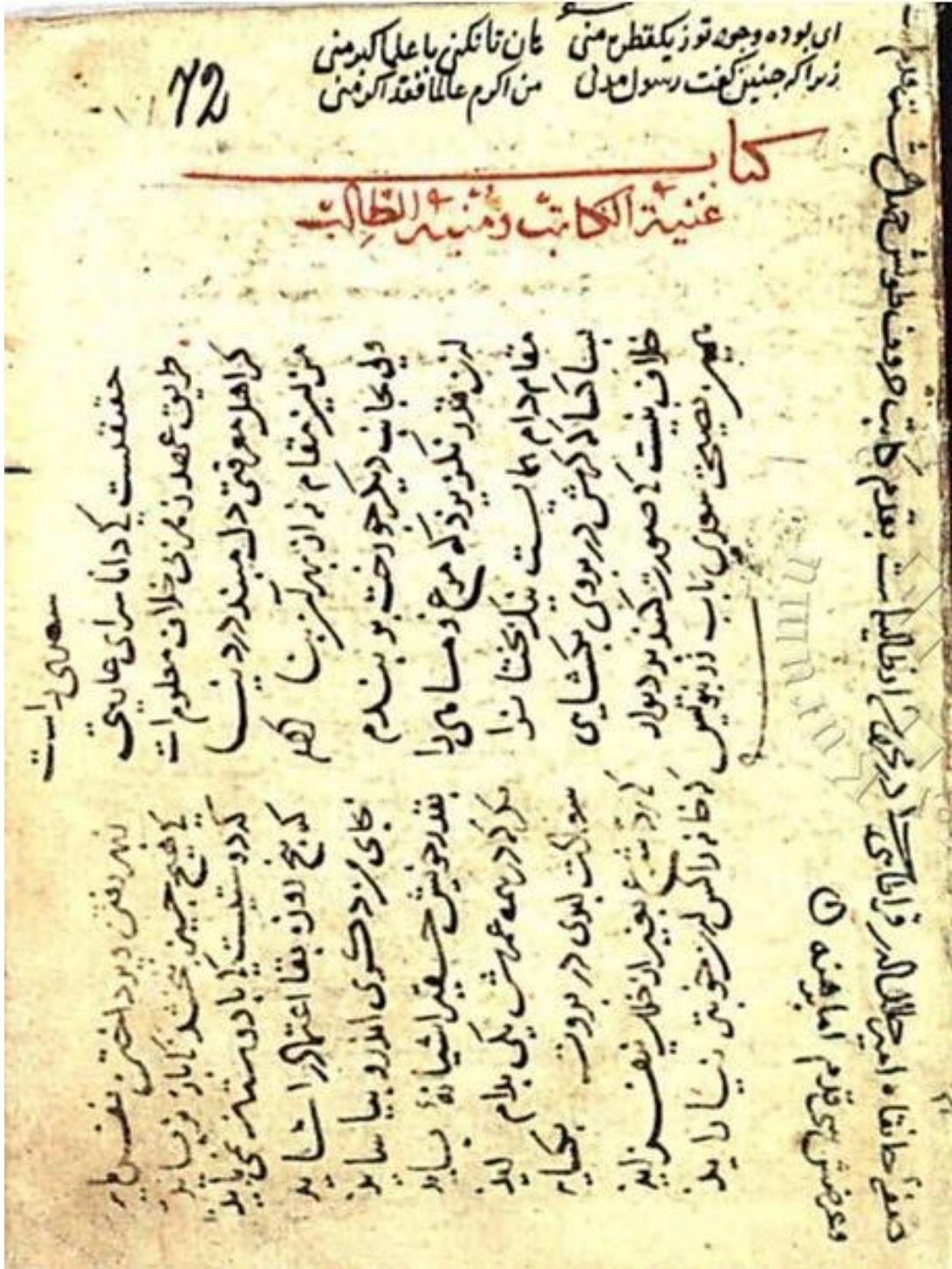
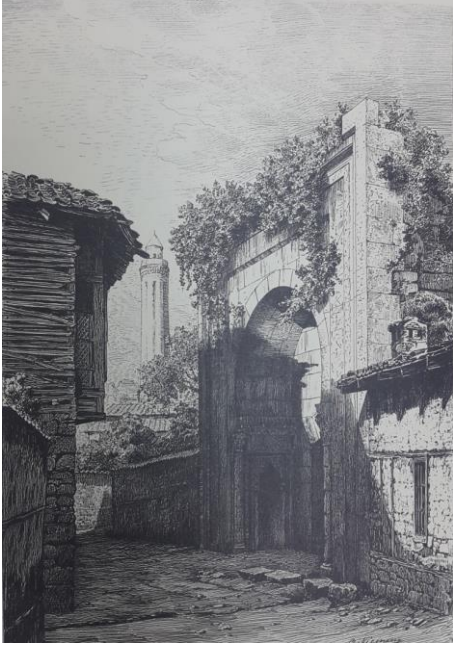

Fig. 1. Abdülmümin El-Hôyî'nin eseri *Gunyetü'l-Kâtib ve Mînyetü't-Tâlib*'in Antalya'daki Celaledin Karatay Hankâhı'ndan bahseden ilk sayfası (72a)

Fig. 2. Celaleddin Karatay Dârü's-Sülehâsı (Lanckoroński 2005, 28)

Fig. 3. Celaleddin Karatay Dârü's Sülehâsı (M. Demir 2019)

Fig. 4. Binanın mihrabı (Riefstahl 1941, 40-41)

Fig. 5. Mihrabın günümüzdeki durumu (Mustafa Erol Arşivi 2019)

Fig. 6. Celaleddin Karatay Darü's-Sülehası kitabesi (M. Demir 2018)

Fig. 7. Binanın sağ mihrabiye nişi (M. Demir 2019)

Fig. 8. Sağ mihrabiye nişi detay. Kufi hatla üçer adet iççe "على" yazısı (M. Demir 2019)

Fig. 9. Binanın sol mihrabiye nişi (M. Demir 2019)

KAYNAKÇA

Ortaçağ Kaynakları

- Ahmed Eflâkî (2006). *Ariflerin Menkıbeleri*. Çev. T. Yazıcı. İstanbul 2006.
- Anonim (2014). *Selçukname*. Çev. H. İ. Gök & F. Coşguner. Ankara 2014.
- Elvan Çelebi (2014). Menâkıbu'l-Kudsiyye fi Menâsibu'l-Ünsiyye (Baba İlyas-ı Horasânî ve Sülâlesinin Menkabevî Tarihi). Haz. İ. E. Erünsal & A. Y. Ocak. Ankara 2014.
- Gregory Abû'l-Farac (1999). *Abû'l-Farac Tarihi* I-II. Çev. Ö. R. Doğrul. Ankara 1999.
- Hasan b. Abdülmü'min el-Hôyi (2018). Selçuklu İnşâ Sanatı Gunyetü'l-Kâtib ve Münyetü't-Tâlib Rüsümü'r-Resâ'il ve Nücumü'l-Fezâ'il. Haz. C. Yakupoğlu & N. Musalı. Ankara 2018.
- Hasan b. Abdülmü'min el-Hôyi, *Kitab-ı Gunyetü'l-Kâtib ve Münyetü't-Tâlib*. Fatih Kitaplığı, Nr. 5406, v. 72a-98b.
- İbn Bibi (1956). *El-Evamirü'l-Ala'ie Fi'l-Umuri'l-Ala'ie (Tıpkıbasım)*. Haz. N. Lugal & A. S. Erzi. Ankara 1956.
- İbn Bibi (1996). *El Evamirü'l-Ala'ie Fi'l-Umuri'l-Ala'ie (Selçukname)* I-II. Çev. M. Öztürk. Ankara 1996.
- İbn Bibi (2007). *El Evamirü'l-Ala'ie Fi'l-Umuri'l-Ala'ie (muhtasar)*. Çev. M. H. Yınanç, Yay. Haz. R. Yınanç & Ö. Özkan. İstanbul 2007.
- İbnü'l-İbrî (2011). *Tarihi Muhtasarü'd-Düvel*. Çev. Ş. Yaltkaya. Ankara 2011.
- Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî (2000). *Müsâmeretü'l-Ahbâr*. Çev. M. Öztürk. Ankara 2000.
- Müneccimbaşı Ahmed b. Lütfullah (2001). *Câmiü'd-Düvel Selçuklular Tarihi II (Anadolu Selçukluları ve Beylikler)*. Yay. A. Öngül. İzmir 2001.
- Niğdeli Kadı Ahmed (2009). *Anadolu Selçukluları Devrinde Yazılan Bir Kaynak: El-Veledü's-Şefik ve'l-Hâfidü'l-Hâlik*. Haz. A. Ertuğrul. Yayınlanmamış Doktora Tezi. İzmir 2009.
- Yazıcızâde Ali (2008). *Tevârih-i Âl-i Selçuk*. Haz. A. Bakır. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi, İstanbul 2008.

Seyahatnameler

- Evliya Çelebi (2011). *Günümüz Türkçesiyle Evliya Çelebi Seyahatnamesi* 9/1. Haz. S. A. Kahraman. İstanbul 2011.

Modern Literatür

- Akok M. (1969). "Konya'da Karatay Medresesi Rölöve ve Mimarisi". *Türk Arkeoloji Dergisi* XVIII/2 (1969) 5-28.
- Armağan A. L. (2004). "XVI. Yüzyıl'da Antalya'da Dini-Sosyal Yapılar ve Şehrin Demografik Durumu Üzerine Bir Araştırma". *Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Tarih Araştırmaları Dergisi* 23/36 (2004) 7-34.
- Armağan A. L. (2006). "XVI. Yüzyıl'da Antalya". Yay. Haz. N. Ekinci & H. Akın, *Son Bin Yılda Antalya Sempozyumu Bildirileri* (2006) 97-115. Antalya.
- Bakırer Ö. (2000). *Onüç ve Ondördüncü Yüzyıllarda Anadolu Mihrabları*. Ankara 2000².
- Bal M. S. (2004). *II. İzzeddin Keykavus Dönemi (1246-1262)*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi, Ankara 2004.
- Bayram M. (2016). "Anadolu Selçukluları'nda Devlet Yapısının Şekillenmesi". *Cogito 29 Selçuklular Özel Sayısı* (2016⁷) 61-72.
- Beyazıt M. (2017). *Denizli'de Anadolu Selçuklu Kervansarayları*. Denizli 2017.
- Combe E., Sauvaget J. & Wiet G. (1941-1942). *Répertoire Chronologique D'Epigraphie Arabe* 11. Caire 1941-1942.
- Demir M. (2017). *13. Yüzyıl Doğu Akdenizi'nin (Antalya-Alanya-Misis-Tarsus-Anazarba-Lazkiye-Süveydiye) Siyasi, Sosyal ve Ekonomik Tarihi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Akdeniz Üniversitesi, Antalya 2017.
- Doğan S. (2012). *Antalya Medreseleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Süleyman Demirel

- Üniversitesi, Isparta 2012.
- Duran R. (2001). *Selçuklu Devri Konya Yapı Kitâbeleri (İnşa ve Ta'mir)*. Ankara 2001.
- Ekici K. (2005). *Anadolu Selçuklu Devletinde Üç Kardeş Devri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta 2005.
- Erten S. F. (118-1340). *Antalya Livası Tarihi*. İstanbul 1338-1340.
- Erten S. F. (1940). *Antalya Tarihi*. İstanbul 1940.
- Hamdizâde A. (1331). "Alaeddin Cami-i Şerifi-Karatay Medresesi". *Tarih-i Osmani Encümeni Mecmuası* 5/33 (1331) 524-534.
- Kaymaz N. (2011). *Anadolu Selçuklularının İnhitatında İdare Mekanizmasının Rolü*. Ankara 2011.
- Komasyon (2003). *Antalya Kültür Envanteri (Merkez)*. Antalya 2003.
- Konyalı İ. H. (1964). *Abideleri ve Kitabeleri ile Konya Tarihi*. Konya 1964.
- Kuran A. (1969). *Anadolu Medreseleri I*. Ankara 1969.
- Mülayim S. (2001). "Celâleddin Karatay Medresesi Maddesi". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. Cilt 24 (2001) 475-476.
- Odabaşı Z. (2011). "Celaleddin Karatay Maddesi". *Konya Ansiklopedisi* 2 (2011) 232-234. Konya.
- Odabaşı Z. (2012). *Selçuklu Devleti'nde Muhtedi Vakıfları: Celâleddin Karatay Vakıfları Örneği*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Selçuk Üniversitesi, Konya 2012.
- Odabaşı Z. (2013a). "Celâleddin Karatay'ın Hayatı ve Siyasi Kariyeri". Eds. H. Bahar, M. Toker, M. A. Hacıgökmen & G. Küçükbezi, *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Tarihçiliğe Adanmış Bir Ömür: Prof. Dr. Nejat Göyünç'e Armağanı* (2013) 575-602. Konya.
- Odabaşı Z. (2013b). "Türkiye Selçukluları ve Osmanlı Klasik Döneminde Bir Eğitim Kurumunun Finansmanı ve İşleyişi: Celâleddin Karatay Medresesi Örneği". Eds. M. Demirci, A. Temizel, M. A. Hacıgökmen & S. Solmaz, *II. Uluslararası Selçuklu Kültür ve Medeniyeti Sempozyumu Selçuklularda Bilim ve Düşünce Bildirileri IV* (2013) 221-240. Konya.
- Odabaşı Z. (2013c). "Karatay Vakfiyeleri Maddesi". Ed. M. A. Orak, *Konya Ansiklopedisi*. Cilt 5 (2013) 118-119.
- Özdemir H. A. (2012). "Celaleddin Karatay". Eds. Y. Küçükdağ, Y. Erdemir & B. Şahin, *Karatay Tarih-Kültür-Sanat II* (2012) 959-969. Konya.
- Riefstahl R. M. (1941). *Cenubu Garbi Anadolu'da Türk Mimarisi*. Çev. C. T. Berktin. İstanbul 1941.
- Sönmez C. C. (2009). *Antalya Kaleiçi Selçuklu ve Beylikler Dönemi Eserleri*. Antalya 2009.
- Taneri A. (1993). "Celâleddin Karatay Maddesi". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. Cilt 7 (1993) 251-252.
- Turan O. (2014b). "Selçuk Devri Vakfiyeleri II. Mübarizeddin Ertokuş ve Vakfiyesi". Haz. A. Çetin & B. Koç. *Selçuklu Tarihi Araştırmaları* (2014) 333-345. Ankara.
- Turan O. (1971). *Selçuklular Zamanında Türkiye*. İstanbul 1971.
- Turan O. (2014a). "Selçuk Devri Vakfiyeleri III. Celaleddin Karatay, Vakıfları ve Vakfiyeleri". Haz. A. Çetin & B. Koç. *Selçuklu Tarihi Araştırmaları* (2014) 347-503. Ankara.
- Turfan K. (1955). *1955 Yılı Antalya Merkez Eski Eser Fişleri*. Antalya 1955.
- Uğur M. F. & Koman M. M. (1940). *Selçuk Büyüklerinden Celâlüddin Karatay ile Kardeşlerinin Hayat ve Eserleri*. Konya 1940.
- von Lanckoroński K. G. (2005). *Pamhylia ve Pisidia Kentleri I*. Çev. S. Bulgurlu Gün. İstanbul 2005.
- Vryonis S. (2016). "Selçuklu Gulamları ve Osmanlı Devşirmeleri". Çev. T. Birkan. *Cogito 29 Selçuklular Özel Sayısı* (2016⁷) 93-119.
- Yılmaz L. & Tuzcu K. (2010). *Antalya'da Türk Dönemi Kitabeleri*. Haarlem 2010.
- Yılmaz L. (2002). *Antalya Bir Ortaçağ Türk Şehrinin Mimarlık Mirası ve Şehir Dokusunun Gelişimi (16. Yüzyılın Sonuna Kadar)*. Ankara 2002.